

Process för nya rättighetshavare Fackförbundet Scen & Film (2026.03.03)

1. Bakgrund

Vid Riksstämman 2022 beslutades att utreda förutsättningarna och de olika nödvändiga stegen för hur Scen & Film ska gå till väga när en ny yrkesgrupp anser sig bidra till upphovsrättsliga verk inom film- och TV-produktion. Förbundet skulle även skapa ett dokument som beskriver de olika förutsättningarna och nödvändiga stegen vid en sådan process.

Förbundsstyrelsen har tillsammans med kansliet arbetat fram detta dokument som även kan användas om en ny yrkesgrupp anser sig bidra till upphovsrättsliga verk inom scenproduktioner.

Dokumentet gäller upphovsrättsliga ersättningar som Scen & Film vid varje given tidpunkt samlar in, fördelar och/eller utbetalar till ersättningsberättigade rättighetshavare, däribland kollektivavtalade upphovsrättsliga ersättningar, vidareändningsersättning och privatkopieringsersättning ("PKE") enligt lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk ("URL").

2. Grundläggande utgångspunkter

Endast rättighetshavare i lagens mening, dvs. upphovsmän och utövande konstnärer enligt URL, har rätt att ta del av upphovsrättsliga ersättningar.

Scen & Film kan inte i varje enskilt fall bedöma om en individ har gjort en insats som berättigar till upphovsrättslig ersättning. En sådan prövning skulle kräva omfattande och detaljerad information från samtliga berörda, vara mycket resurskrävande och leda till betydande administrativa kostnader. Det skulle i sin tur minska den andel av insamlade medel som kan fördelas till ersättningsberättigade rättighetshavare. Därför ska Scen & Film göra en schablonmässig bedömning utifrån objektiva grunder och generella antaganden på **gruppnivå**. Det innebär att upphovsmannaskap respektive utövande insatser måste kunna presumeras för yrkesgruppen *i stort*. Schabloner är vedertagna inom kollektiv rättighetsförvaltning och ofta nödvändiga för effektiv administration när individuell fördelning inte är praktiskt eller ekonomiskt möjlig. En viss risk för minskad träffsäkerhet accepteras (vissa ersättningsberättigade kan falla utanför och vissa som inte är ersättningsberättigade kan omfattas).

Förenklat innebär prövningen att Scen & Film behöver ta ställning till huruvida *det stora flertalet* personer inom yrkesgruppen *regelmässigt* bidrar med

upphovsrättsgrundande insatser (inkl. utövande insatser) i tillräcklig omfattning. Det måste alltså finnas en tillräckligt stark presumtion för att gruppen är upphovsrättsligt relevant för att minska risken att upphovsrättslig ersättning fördelas och betalas ut i strid med lagen till personer som inte är ersättningsberättigade, på bekostnad av de som har en sådan rätt.

Allmänt är det viktigt att klargöra att varje beslut om en ny yrkeskategori ska anses vara upphovsrättsligt relevant eller inte måste grunda sig på en analys av dels det faktiska rättsläget, dels verkligheten avseende just den yrkeskategorins arbete i förhållande till upphovsrätten. Scen & Film har ett övergripande ansvar att omsorgsfullt företräda *samtliga* rättighetshavares intressen och rätt till upphovsrättslig ersättning. Det är därför inte möjligt att basera sådant beslut endast på vad en yrkeskategori säger eller vill, eftersom detta riskerar att dels vara juridiskt felaktigt, dels devalverad upphovsrättens värde både för befintliga rättighetshavare och i sig. Processen måste därför vara å ena sidan tillräckligt bred för att ta in synpunkter och fakta, men också tillräckligt formell och juridiskt faktabaserad för att ett hållbart beslut kan kunna fattas.

Den upphovsrättsliga bedömningen är beroende av de specifika omständigheterna som föreligger för den aktuella yrkeskategorin vid tidpunkten för bedömningen. Rättsläget är under ständig utveckling och kan, särskilt för nya rättighetshavargrupper, vara både oklart och i vissa delar oprövat. Det är således inte möjligt att på förhand precisera vilken information Scen & Film kommer att behöva i varje sådan fråga från en yrkesgrupp, eller exakt vilka upphovsrättsliga kriterier som kommer att tillämpas. Scen & Film måste även i vissa fall kunna delvis justera processen för att bedöma en yrkeskategoris ställning som rättighetshavare i den utsträckning som krävs.

Som utgångspunkt ska Scen & Film genomföra processen internt, men det står Scen & Film fritt att när behov bedöms föreligga anlita extern kompetens, exempelvis en advokatbyrå.

Ett beslut att en viss yrkeskategori ska betraktas som rättighetshavare innebär inte med automatik att upphovsrättslig ersättning utgår till medlemmar i yrkeskategorin. Sedan det bedömts att en viss yrkeskategori är upphovsrättsligt relevant måste åtgärder vidtas och ytterligare förutsättningar vara uppfyllda för att den nya rättighetshavargruppen ska få del av upphovsrättslig ersättning. Som exempel kan anges att en förutsättning för att få del av kollektivavtalad upphovsrättslig ersättning är att motparten till kollektivavtalet erkänner den relevanta yrkesgruppen som rättighetshavare i kollektivavtalen. På samma sätt krävs att ytterligare förutsättningar är uppfyllda och att åtgärder vidtas för att rättighetshavargruppen ska få del av övriga upphovsrättsliga ersättningar. Vilka åtgärder som krävs och vilka förutsättningar som måste vara uppfyllda varierar beroende på typ av ersättning, omständigheterna i den aktuella situationen och det gällande rättsläget. Dessa bedömningar måste därför göras först när en yrkeskategori har beslutats vara en rättighetshavargrupp. Exempelvis föreligger ingen rätt till vidare sändningsersättning om rätten har överlåtits till någon annan

(t.ex. ett produktionsbolag). Det kan också krävas att förbundsstyrelsen beslutar att förbundets representanter i Copyswede ska ta upp frågan i behörig ordning inom Copyswede. Detta dokument tar således uteslutande sikte på processen för prövningen av om en yrkeskategori som tidigare inte betraktats som rättighetshavare framöver ska anses göra det, exempelvis på grund av att yrkesgruppens sätt att arbeta har förändrats.

Processen för bedömning av en yrkeskategoris ställning som rättighetshavare framgår av avsnitt 3. I avsnitt 4 och 5 anvisas en process för omprövning av förbundsstyrelsens beslut och alternativ tvistlösning.

3. Process för bedömning av en yrkeskategoris ställning som rättighetshavare

Steg 1

Begäran om att en yrkeskategori som för närvarande inte anses som rättighetshavare ska anses göra det ska ges in till Scen & Films kansli. Som huvudregel ska begäran framställas av den yrkesavdelning inom Scen & Film som den aktuella yrkeskategorin tillhör.

Som framgår av nedan ska kommunikation i vissa fall ske från Scen & Film till den sökande yrkesavdelningen samt en utsedd *kontaktperson* för den aktuella yrkeskategorin. Kontaktpersonen ska anges i begäran, tillsammans med fullständiga kontaktuppgifter till densamme.

All kommunikation i den aktuella frågan från Scen & Film som sker via mejl till den angivna kontaktpersonen och relevant yrkesavdelning ska anses ha kommunicerats till yrkesgruppen i sin helhet och ska ligga till grund för beräkningen av de tidsfrister som anges i detta dokument, oavsett om kommunikation även har skett med yrkesavdelningen.

Begäran ska vara *skriftlig* samt *motiveras* och *underbyggas* ur *juridisk* (*upphovsrättsligt*) och *verklighetsbaserad* synvinkel. Med detta avses att det måste tillhandhållas *tillräckligt underlag* för att en upphovsrättsjurist på Scen & Films kansli ska kunna göra en första bedömning.

Begäran ska alltså innehålla den information som krävs för att Scen & Film ska kunna förstå *varför* den aktuella yrkesgruppen anser sig vara rättighetshavare. Även om det inte är möjligt att på förhand ange exakt vilken information som krävs i varje enskilt fall, är det framför allt yrkesgruppens *arbetssätt* som är av central betydelse för Scen & Films bedömning.

Begäran ska därför alltid innehålla en *utförlig beskrivning av yrkesgruppens typiska* och *regelmässiga arbetssätt*. Som framgår av avsnitt 2 är det enbart det *vanligt förekommande, typiska arbetssättet* hos *det stora flertalet* inom yrkesgruppen som är relevant för prövningen.

Scen & Films kansli kommer att efterfråga ytterligare information, både muntligen och skriftligen, i den utsträckning som behövs för att kunna göra en välgrundad bedömning.

Den aktuella yrkeskategorin är skyldig att besvara frågor och tillhandahålla efterfrågad information. Underlåtenhet att medverka, inbegripet även dröjsmål med och bristfälliga svar, kan, efter förslag från Scen & Films förhandlingschef, leda till att begäran avslås av förbundsstyrelsen.

Steg 2

Kansliets initiala bedömning enligt steg 1 ovan kontrolleras av förhandlingschefen och förbundets ledningsgrupp som fattar beslut om att antingen a) utreda vidare eller b) ta upp för avslagsbeslut i förbundsstyrelsen.

Om förbundsstyrelsen beslutar att avslå begäran ska beslutet skriftligen motiveras och kommuniceras via mejl till den aktuella yrkesavdelningen samt den utsedda kontaktpersonen. Förbundsstyrelsen kan även återvisa ärendet till kansliet för ytterligare behandling.

Om ärendet ska utredas vidare ansvarar kansliet (normalt sett en upphovsrättsjurist tillsammans med förhandlingschefen), för att genomföra utredningen. Bland annat följande åtgärder kan aktualiseras för genomförandet av utredningen:

- i. Ytterligare informationsinhämtning från den aktuella yrkeskategorin;
- ii. Informationsinhämtning från andra relevanta yrkeskategorier inom samma yrkesavdelning;
- iii. Informationsinhämtning från närliggande yrkesavdelningar;
- iv. Informationsinhämtning från motparter och andra relevanta aktörer (exempelvis produktionsbolag, Film & TV-Producenterna, Filminstitutet, Copyswede med flera relevanta parter);
- v. Utredning av svenska rättsläget, inklusive analys av den bakomliggande EU-rätten (om det är aktuellt), relevant praxis från EU-domstolen, svenska förarbeten, svensk rättspraxis och eventuella rättsvetenskapliga källor.
- vi. Utredning av rättsläget i andra länder inom EU; hur den aktuella yrkeskategorin uppfattas och behandlas upphovsrättsligt i andra medlemsstater, samt

- vii. Annan nödvändig och relevant informationsinhämtning.

Utredningens omfattning och prioritering ska anpassas efter omständigheterna i det enskilda fallet. Vissa åtgärder kan behöva begränsas, exempelvis på grund av:

- frågans komplexitet,
- att relevant information redan finns tillgänglig,
- att viss informationsinhämtning bedöms olämplig, exempelvis om kontakt med motparter riskerar att försvåra framtida möjligheter att inkludera yrkesgruppen som rättighetshavare i kollektivavtal,
- resursskäl, om utredningsåtgärderna bedöms alltför arbets- eller tidskrävande, eller
- kostnadsskäl, om det framstår som omotiverat att genomföra mer omfattande utredningsåtgärder.

Steg 3

Baserat på utredningen i föregående steg ska kansliet (normalt sett en upphovsrättsjurist tillsammans med förhandlingschefen) ta fram ett underlag till förbundsstyrelsen med förslag till beslut.

Steg 4

Beslut tas i förbundsstyrelsen.

Beslutet ska motiveras tydligt och kommuniceras via mejl till den aktuella yrkesavdelningen samt den utsedda kontaktpersonen. Motiveringen ska ge en klar redogörelse för de huvudsakliga skälen bakom beslutet.

4. Omprövning

Om aktuell yrkeskategori eller annan berörd yrkeskategori (genom sin yrkesavdelning) inom förbundet inte är nöjd med förbundsstyrelsens beslut kan, genom den aktuella yrkesavdelningen, begära att förbundsstyrelsen ser över sitt beslut en andra gång (omprövning).

Steg 1

Begäran om omprövning ska ha inkommit inom 12 veckor från det datum förbundsstyrelsens beslut kommunicerades via mejl till den utsedda kontaktpersonen. Kommer begäran in för sent har förbundsstyrelsen rätt att avslå begäran. Begäran ska åtföljas av en skriftlig motivering till varför beslutet bör ändras och hur.

Steg 2

Förbundsstyrelsen ska inom 16 veckor från att komplett underlag för begäran inkommit se över sitt beslut och fatta nytt beslut (samma eller justerat helt eller delvis). Förbundsstyrelsen har möjlighet att förlänga tidsfristen vid behov. I förekommande fall ska detta kommuniceras via mejl till den aktuella yrkesavdelningen samt den utsedda kontaktpersonen. Att tidsfristen är längre här än i föregående steg och kan förlängas motiveras av att kansliet kan komma att behöva utreda det nya underlaget samt samtala igen med motparter och andra intressenter. Några sådana eller andra ytterligare utredningsåtgärder är emellertid inte något krav.

Förbundsstyrelsens beslut ska motiveras tydligt och kommuniceras via mejl till den aktuella yrkesavdelningen samt den utsedda kontaktpersonen.

Processen för att bedöma den aktuella yrkeskategorins ställning som rättighetshavare är här efter avslutad och yrkeskategorin äger inte rätt att få frågan prövad igen, om det inte har framkommit *nya* omständigheter som motiverar att frågan utreds på nytt. Det ankommer på sökanden, i regel den aktuella yrkesavdelningen, att visa att sådana nya omständigheter föreligger. Utgångspunkten måste vara att det krävs att det har skett en större förändring i det typiska och regelmässiga arbetssättet för det stora flertalet inom yrkeskategorin (och att det finns övervägande stöd för detta) och/eller att rättsläget tydligt har förändrats, t.ex. genom ny lagstiftning och/eller prejudicerande rättspraxis.

5. Alternativ tvistlösningsprocess

Om aktuell yrkeskategori eller annan berörd yrkesgrupp (genom sin yrkesavdelning) inom förbundet fortfarande inte är nöjd med förbundsstyrelsens (nya) beslut, har Scen & Film möjlighet att, efter skriftligt önskemål – i regel från den aktuella yrkesavdelningen – eller på Scen & Films eget initiativ, erbjuda intern medling. Scen & Films beslut om medling är diskretionärt och kan inte överklagas.

Om intern medling erbjuds av Scen & Film, ska medlingen finansieras av förbundet och följa nedan process.

- i. Medlingen är konfidentiell likaså dess resultat och medlarens rekommendation. En förutsättning för att medling, efter erbjudande från Scen & Film, ska kunna inledas är att yrkesgruppens företrädare undertecknar ömsesidigt sekretessavtal för medlingen och dess resultat.
- ii. Den interna medlingen består av en medlare. Medlaren ska vara opartisk och i övrigt lämplig för uppdraget. Förbundsstyrelsen utser medlare utifrån det underlag och den utredning som kansliet tillhandahåller. Förbundet ska, så långt det är möjligt, eftersträva att välja en medlare som även godtas av den berörda yrkesgruppen genom dess företrädare. Om parterna inte har enats om en medlare

inom en (1) månad från det att sekretessavtalet undertecknades, äger förbundet rätt att ensidigt utse en medlare. Syftet är att säkerställa att medlingsprocessen kan fortsätta utan oskäligt dröjsmål.

- iii. Den interna medlingen ska pågå i maximalt 16 veckor från det att medlaren utsetts och kommunicerats till respektive part.
- iv. Parterna (inklusive förbundsstyrelsen) lägger skriftligen fram sina respektive ståndpunkter och annan bevisning för medlaren som delar dessa med övriga parter. Parterna får möjlighet att i en (1) omgång skriftligen kommentera de andra parternas skrifter till medlaren som delar dessa med övriga parter.
- v. Medlaren ska inkomma till parterna med ett skriftligt förslag till beslut i frågan. Förslaget är inte bindande, men bägge parter bör ha som målsättning att följa det om inte tungt vägande sakliga skäl talar däremot.
- vi. Förbundsstyrelsen ska därefter inom 12 veckor fatta nytt beslut i frågan (samma eller justerat helt eller delvis). Beslutet ska motiveras tydligt och kommuniceras till aktuell yrkeskategori genom dennes kontaktperson och yrkesavdelningen, eller till annan berörd yrkesgrupp genom dess yrkesavdelning, med beaktande av att medlingsprocessen och dess förslag samt resultat är konfidentiella.
- vii. Om part fortfarande inte är nöjd med beslutet hänvisas till behörig domstol. Till undvikande av oklarhet står det alla parter fritt att utan iakttagande av processen ovan väcka talan i behörig domstol. Rättegångsbalkens regler gäller vid domstolstvist, inklusive för frågan om fördelning av rättegångskostnader.

SLUT